

DR. JÁSZAY BÉLA

Munka, pénzügyi kultúra, életminőség**Work, financial culture, quality of life****Absztrakt**

Magyarország lakosságának anyagi helyzete folyamatosan változik. Kihat ránk a környező világ, de mindig szembe találkoznak az országunk adta gazdasági és jövedelem elosztási helyzettel. Sokszor felmerül az a kérdés, hogy előrehozott fogyasztással mindennapi életünk minőségét javítsuk, vagy takarékossgal alapozzuk meg a későbbi életminőség emelkedését. A fentieket szeretném a teljesség igény nélkül körbe járni.

Abstract

The financial situation of the population in Hungary is constantly changing. The world around us affects it, but we always encounter the economic and income distribution situation in our country.

Often arises the question as with advanced consumption or with saving can we build the base of the future improvement of the quality of our daily lives.

I would like to give my view about the question above without the intention of being exhaustive.

Életünk alapvetően három szakaszra osztható:

1. *Megszületéstől a munkába állásig.* Ezt a szakaszt a szülők, az iskola, a szűkebb és a tágabb társadalmi környezet vezetik úgy, hogy a felnövekvők igényét és lehetőségét figyelembe veszik. Az a lényeg, hogy a fiatalokat felkészítsék a munkába állásra, a családi és társadalmi életre. Ha ez sikerül, akkor az egyén megtalálja helyét és szerepét a társadalomban, magabiztosan tekint a felnőtt lét kihívásai elé.
2. *A munkába állástól a nyugdíjazásig.* Ez nagyon hosszú szakasz, hiszen a végzettségtől, az egészségtől és a nyugdíjtörvényektől stb. függ. Ebben a szakaszban a fiatalok többsége családot alapít, megteremti önálló otthonát. Megszületnek a gyerekek, akiket fel kell nevelni. E szakaszban történik meg az elképzelések megvalósítása, a karrier építése. Ez nagyon nehéz szakasz, mert minden fontos körülményre oda kell figyelni. Az életet pontosan meg kell tervezni és biztosítani szükséges a családon belüli munkamegosztást annak érdekében,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

hogy a családban senki se érezze kiszolgáltatottnak magát. Az élet rohan, ezért sok elvesztegetett időre nincs lehetőség. Tanuló, alkotó családokra van szükség. Ebben az életszakaszban fel kell készülni a nyugdíjas évekre. Azt kell elérni, hogy adósság már ne legyen, sőt megtakarítás tegye biztossá a nyugdíjas éveket.

3. *A nyugdíjas éveket tartalmasan kell eltölteni.* Törekedni kell az egészséges életmódra. A szellemi és fizikai igénybevétel, a másokról való törődés segíti a boldogság érzetének fenntartását. Természetesen a családi harmónia megteremti a kölcsönösség légkörét, egymás segítségét.

AZ ELÉGEDETTSÉG ÉS A PÉNZ KAPCSOLATA

A legtöbb dolog, ami a mindennapi életünkhöz szükséges, pénzzel biztosítható. A mindennapos kiadások, egészségesebb és hosszabb élet, több és tartalmasan eltölthető szabadidő a családdal és a barátokkal, stb. Nagyon fontos a pénz elköltési módja. Szokták mondani, hogy a könnyen jött pénz, könnyen megy. Van rá példa, hogy a nagy lottó nyeremények néhány év alatt semmivé válnak, mert a nyertesek azt hitték, hogy végtelenségig költhetnek, persze ilyenkor a megszámlálhatatlan jó barát is segít.

Arra is vannak példák, hogy jelentős havi jövedelemmel, vagyonnal rendelkezők nem boldogok, mert rosszul tervezik meg a mindennapi életüket. Az emberek nehezen tudják felmérni a jövőbeli eseményeket, sok fontos tényezőt nem vesznek figyelembe. Nem mérlegelik azt, hogy az adott helyzetben elképzelt pozitív jövőkép (amivel évekre tekintenek előre), rajtuk kívül álló okok miatt jelentősen megváltozhat, megvalósulásakor már negatív hatással jelentkezhet.

MIT ÉS HOGYAN VÁSÁROLJUNK?

Tárgyakra a mindennapi életben szükségünk van. Ha túl gyorsan cseréljük a tárgyakat, azok hamar elvesztik újdonságerejüket, míg az egyéb, nem tárgyasült élmények hosszan megmaradnak az emlékezetünkben. Az emlékek épülhetnek egyszeri vagy többszöri impulzusokra is. Egyszeri élmény lehet egy amerikai nyaralás emléke, többszöri élményt pedig egy hat hónapos angol nyelvtanfolyam, vagy fontos szakmai ismeretek és gyakorlati készségek megszerzése. Napjainkban nagy divat a mobiltelefonok folyamatos cseréje, régebben a személyautókra és a lakás bútorzatára is jellemző volt. Élményeket jelenthet a másokról való gondoskodás is. Napjainkban ismét igényként jelentkezik az adományozás és a társadalmi (közösségi) munka vállalása, az elesettekről való gondoskodás. A saját fogyasztás visszafogásával, a jövedelmek megfontolt elköltésével, a megtakarítási hajlandóság növelésével a fogyasztók anyagi biztonsága növelhető.

Az ember társadalmi és biológiai lény, komplex szociális hálóval rendelkezik. Ez a kapcsolati háló elsősorban a családhoz fűződik, de nagyon fontos az iskolai, a munkahelyi kapcsolat (hivatás) is. A társadalmi (nagyobb közösségi) hatás is befolyásolja életünket. Az emberek közérzetét nagyban meghatározza a többi emberrel ápolott kapcsolat. Nagyon fontos, hogy az emberek legyenek tisztába saját helyzetükkel, lehetőségeikkel. Elő kell

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

venni a régi mondást, „addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér”. Ez azt jelenti, hogy a jövedelmi helyzetünk szerint éljünk, ne a szomszédokat, a nálunk tehetősebbeket utánozzuk. Természetesen mindenki tanulhat tovább, szerezhethet újabb szakmát, diplomát, bízva abban, hogy új, jobban fizető munkahelyet talál. Ha az elképzelés sikerül, akkor a fogyasztó magasabb fogyasztási szintre emelkedik. Ebben az esetben is törekedni kell a megszerzett jövedelem megfontolt elköltésére. Az állításnak pontosan az ellenkezőjét látjuk napjainkban (például hitelkártyával történő vásárlás, hitelek különböző célokra történő felvétele stb.). Az emberek hajlamosak előbb fogyasztani és csak később törődni az adósságokkal, pedig a tartozást a bankok kamatostól behajtják. Sokszor kerül az adós váratlan helyzetbe. Erre példák sorát lehet látni a devizahiteleseknel. A havi törlesztő részlet drasztikus emelése fizetéképtelenséget jelenthet, ami a várt öröm helyett csalódást okoz, lehetetlen helyzetet teremt. Ekkor lehet szidni a bankot, várni az állami segítséget. Ezzel szemben, ha megtakarítással készülünk a későbbi fogyasztásra, több örömet szerezhethet, mivel a vásárlás és fogyasztás között van egy várakozási időszak, amelyben az elképzelt fogyasztás növeli a boldogságérzetet.

Az emberek általában annál kevésbé veszik számításba a váratlan tényezőket, minél távolabb áll az esemény bekövetkezése a jelentőtől. Erre jó példa, hogy egy lakásvásárlás tervezésénél kevésbé vesszünk figyelembe olyan tényezőket, mint a saját tőke, felvett hitel nagysága, havi törlesztő részlet, futamidő, rezsi, munkahely biztonsága, a házasságban a partner megbízhatósága stb.

Ügyelni kell az összehasonlító vásárlásokra. A mai online összehasonlító oldalaknak nem csupán relatív előnye létezik, de az összehasonlítások hátrányt is jelenthetnek a fogyasztó számára. Ez abból fakad, hogy az összehasonlítás során a fogyasztó gyakran olyan jellemzőket mérlegel, amelyekkel az oldal választékát tudja csoportokra bontani, ahelyett, hogy olyan tényezőket mérlegelne, amelyek a saját szempontjai szerint a legfontosabbak (például mobiltelefon esetében nem kell a kategória csúcsát jelentő terméket megvenni, ha csak telefonálásra használjuk a készüléket). Szembe kell helyezkedni a ránk erőltetett szempontokkal, ellent kell állni a csábításnak, a magunk érdeke és lehetősége szerint kell dönteni.

ÉRTÉKEK ÉS NORMÁK

Felmerül a kérdés, mit tekintünk a mai világban értéknek? Több megközelítés is létezik.

A termékeknel az érték arra utal, hogy milyen előnyök származnak a dolgok birtoklásából. A termékek funkcionális értéke mellett a tárgyaknak szimbolikus értéke is létezik. A szimbolikus érték a társadalmi és kulturális jelentések termékekhez kapcsolása, amely lehetővé teszi, hogy mások felé kommunikáljuk az identitásunkat és társadalmi elhelyezkedésünket. Továbbá beszélhetünk az egyének értékeléséről is, mit tartunk magunkról és mit tartanak rólunk. A kettő nem mindig esik egybe, mert az egyén hajlamos magát túlértékelni. Ha az értékelésekben nagy a különbség, akkor az egyén sokszor csalódhat, mert elképzeléseit nem mindig tudja megvalósítani.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

Minden társadalomban kialakulnak bizonyos értékrendek, amelyek hatással vannak a társadalom tagjainak életmódjára és fogyasztására. A szocializáció során sajátíthatjuk el ezeket a nézeteket, de nem csupán a társadalom egésze formálja a kialakult képet, hanem a család, a társadalmi réteg vagy szubkultúra (demográfiai ismérvek szerinti, életstílus szerinti, stb.) és az oktatás is szerepet vállal benne. Az értékek azonban nem állandó jellegűek, hanem dinamikusan változnak mind a társadalom egésze, mind annak csoportjai (például generációk) körében.

Fontos különbséget tenni a társadalom tagjai által vallott értékek és normák között is, hiszen az értékek sokkal személyesebb jellegűek, míg a normák külső motiváló eszközként hatnak. Az értékek inkább a viselkedés formájára és a létezés céljára utalnak, míg a társadalmi normák a helyes magatartást írják elő. Továbbá a normák a különféle élethelyzetekben elvárt viselkedést mutatják meg, míg az értékek ezeken a szituációkon felül állnak.

A célértékek közé olyan értékek tartoznak, mint például a szabadság, boldogság vagy társadalmi elismerés. Ezek az értékek különböző mértékben ugyan, de minden társadalomban megjelennek, és ezek bizonyos kombinációi képesek leírni egyes szubkultúrákat és társadalmi csoportokat. Az értékek és azok változása által megérthetőek a nemzetek és kultúrák közötti különbségek, valamint feltérképezhetőek a fogyasztói magatartás eltérő dimenziói. A férfi-női szerepek is folyamatosan változnak a társadalomban. Ma a nőkre nagyon sok feladat hárul (családi élet harmóniájának megtartása, munkahelyi feladatok, stb.). Azt láthatjuk, hogy a fiataloknál a jólét és az élet élvezete sokkal fontosabb, mint az idősebb korosztályoknál. A fiatalok hajlamosabbak a vásárlásaik alapján definiálni önmagukat, többek között az új dolgok beszerzését tekintik az örömeik forrásának, a takarékoságban és mértékletességben viszont kevésbé jeleskednek. Sokszor halljuk a fiataloktól, hogy szüleiktől, nagyszüleiktől nem kapnak elég pénzt a mindennapi életük, szórakozásaik stb. finanszírozására. Érdekes az a tapasztalat, hogy a jólétben élők is panaszkodnak, mert úgy érzik, hogy nem költhetnek szabadon, nem érhetnek el mindent. Itt arról van szó, hogy az alapvető szükségleteiket teljesen kielégíthetik, de nem minden luxusra telik. Nem veszik figyelembe a szűkösség problémáját.

A fiatalok és középkorúak körében sokszor megváltozik a kapcsolat eltérő anyagi háttér miatt. Erre jó példa lehet a saját ismeretségi körömben megismert élethelyzet, három középiskolás barátnő esete. Az első érettségi találkozáson megbeszélték, hogy ezután évente találkozhatnak. Két lány férjhez ment, az egyik nagyon jó, a másik szintén jó körülmények között él, a harmadik egyedül rossz anyagi körülmények között. Nem részletezem, de a különböző anyagi helyzet miatt megszakadt az amúgy szép elképzelések tartós megvalósítása (gazdag és szegény). A nagy partik rendezése helyet és sok pénzt igényel. A fogyasztás ma már az önkifejezés része, és a legitim fogyasztás egyetlen gátja a jövedelem. A társadalmi rétegeken belül átrendeződnek az elérni vágyott és megvalósult értékek. Újak kerülhetnek a középpontba és háttérbe szorulhatnak a korábban fontosnak tartott eszmék (szerénység, segítőkészség, önzetlenség stb.). A változások nyomon követése alapvető fontosságú a vállalatok életében, hiszen a vásárlói igények változásai komoly átrendeződéseket okozhatnak akár néhány év alatt is a vállalatok piacain. Az értékek alakulása nem-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

csak mikro-és makroszinten, hanem nemzeteken átívelő projektekben is jelentős szereppel bírhat, például egy transznacionális vállalat tevékenysége.

A BOLDOGSÁG

A boldogság olyan mentális állapotot jelent, amelyhez pozitív érzelmeket köthetünk. Az ilyen érzelmek közé sorolható a megelégedettség, az öröm és a *jóllét*¹. A boldogság egy olyan örömteli állapot, amely fakadhat például a környezetünkkel kialakított jó kapcsolatból vagy abból, hogy célt és értelmet találunk életünk vezetéséhez. Az objektív boldogság helyett egyre inkább a szubjektív jóllét kerül előtérbe, amely az egyén észlelését veszi alapul, elemei az étellel való elégedettség, a pozitív érzelem magas- és a negatív érzelem alacsony szintje. A nyugati társadalmakra jellemző többletfogyasztás és a javak halmozása egyáltalán nem jár magasabb elégedettségi szinttel.

AZ ÉLETMINŐSÉG TÉNYEZŐI

A jövedelem az egyik ilyen faktor, ami csak egy bizonyos szintig képes hozzájárulni annak emelkedéséhez.

Az egyéni jellemzők: a személyiség jegyei és a demográfiai ismérvek (például a jó anyagi háttérrel rendelkező, magabiztos emberek kevésbé lesznek depressziósak). A jóllét érzése a 32-50 éveseknél a legalacsonyabb a már említett nagy teher miatt.

A fizikai és mentális egészség, a rövid és hosszú távú kapcsolatok, a fontosság érzése. Az munkaidő és a szabadidő eltöltése és hatása. Sokan nem szeretik az életüket negatívan befolyásoló, hosszú, monoton munkaórákat.

A politikai élet és a vallás. A preferált párt sikere, a vallás gyakorlása nagyobb boldogsági szinthez juttatja az egyént.

A szubjektív boldogságot az emberi kapcsolatok is alakítják, a korról nő a rokoni kapcsolatok értéke, a párkapcsolatban élők többnyire jobban érzik magukat az egyedülállóknál.

A gazdasági és politikai környezetet. A kiépített állami juttatási rendszer és a politikai aktivitás általában növeli a jóllét érzetét (aktív cselekvőképesség érzése), míg a munkanélküliség, magárahagyottság egyértelműen csökkenti az elégedettséget.

A PÉNZ

A pénz a leglikvidebb jószág, és a csere szempontjából a legalkalmasabb eszköz.

Az egyén helyzete a pénz és gazdasági folyamatok által könnyen megváltozhat. A pénz használata átalakította az emberek kapcsolatrendszerét, hiszen a gazdasági kapcsolatok behálózzák a mindennapi életünket, így hatással vannak a társas kapcsolatainkra is.

¹ A jóllét egy komplex életminőséget jelöl, szemben a jóléttel, ami csak az anyagi javak birtoklására utal.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

A pénz univerzális eszközként megkönnyíti a cserét. Létével bővül a cserék típusainak köre. Ez a modern világban a virtuális pénz használatával még nagyobb méreteket ölt és egyszerűbbé vált. Praktikus módon ez átrendeződést okozhat az emberi kapcsolatokban, mivel jóval több ember kapcsolódhat be a kereskedelembe, ugyanakkor már nem szükséges az eladók és a vevők találkozása.

Mindenféle javakra tudunk ésszerű árat mondani, még akkor is, ha nem eladásra szánjuk őket (például ajándékba, közös használatra vett vagy saját készítésű tárgyra). A javak sokszínűsége miatt pedig több emberrel lépünk kapcsolatba. A pénz a felhalmozást is elősegíti. A felhalmozás tipikusan a jövőbeli kockázatok elkerülése érdekében tett lépés. Az anyagi javak folyamatos felhalmozása örömet jelenthet, de a pénz birtoklása stabil pénzügyi rendszer estén nagyobb mozgásteret jelent. A pénz a felhalmozás szempontjából hasznosabb lehet, hiszen sokkal könnyebben váltható anyagi javakra, mint fordítva.

A piacgazdasági rendszerben azok válhatnak sikeressé, akik időben meg tanulják kezelni és irányítani a pénzt. A tőkés rendszer kiépülésével éppen azok jártak jól, akik addig is rendelkeztek tőkével, hiszen ezáltal nagyobb esélyük volt a irányítást magukhoz ragadni. A pénz egyben függetlenít is másoktól, hiszen bárkitől is jön, ugyanannyit ér, így elvben nem diszkriminál senkit. Kellő mennyiségű pénzzel átrendezhetjük kapcsolatainkat, eldönthetjük, hogy kivel akarunk és kivel nem akarunk üzleti kapcsolatba lépni. A nyugati társadalmak a pénz tulajdonsága miatt indultak el az individualizmus útján. Ez főleg a bürokratikus felépítésű rendszerekre jellemző, amikor csak a pénzen keresztül és a pénz miatt érintkezünk másokkal (például banki ügyintézés).

A pénz nagy előnye, hogy a termelés zöme olyan termékekre és szolgáltatásokra fókuszál, amelyeknek a piacképessége bizonyított. A vállalatok és a bankok is profitorientáltak. A pénz elősegíti a racionális döntések meghozatalát, ugyanis a rendelkezésre álló szűkös erőforrások miatt a fontosabb döntések (például beruházások) megfontolt előkészítésére készíti a vállalkozót. A racionális gondolkodást is támogatja, hiszen szinte minden értékelhető a pénz által, így a dolgok mögötti folyamatokat is segít átlátni. A pénz szabadságot biztosít. A szabadság mellett a helyettesíthetőség mértékét is megnöveli a pénz, hiszen bármit bármivel összehasonlíthatunk. Jól kiszámítható, hogy mennyi emberi erőforrást és mennyi gépet használjunk fel a termeléshez. A fogyasztók is gyakran kerülnek döntési kényszerbe. Ilyen lehet a nyaralás vagy a lakás felújítása közötti választás. Dönteni kell, mert csak az egyikre van pénz. A mindennapi életben arra kell törekedni, hogy a fogyasztási javakat a szükséges mennyiségben, az elfogadható áron és minőségben szerezzük be.

A megtakarítására is gondot kell fordítani, ami nagyon nehéz feladat. A hallgatók többsége szerint ez szinte lehetetlen. A megtakarítási hajlandóság azt jelenti, hogy akarok és tudok megtakarítani. Tehát ez nemcsak lehetőség, hanem szándék kérdése is. Az eladósodás és a pénz hajszolása számos problémát vet fel. Így a pénz nem csupán kapcsolatainkra, hanem az emberek viselkedésére és ítélőképességére is hatással van.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

MIT TEHETÜNK, HOGYAN ÉLJÜNK?

Mindenki élete teljesen más, mégis lehet közös jellemzőket találni. A szociológusok a generációkat három nagy csoportra osztják fel. Az Y generáció a ma 15 és 35 év közöttiek, az X generáció a 35 és 55 év közötti és a boomer generáció az 55 és 70 év közöttiek. Minden generáció másként gondolkodik. Továbbiakban a boomer (Ratkó) generációról írok, mert nagyon sokan születtek az 50-es évek nagy népesedési hullámában. Az 50-es években az emberek életét nagy szűkösség jellemezte, mégis talpon maradtak. A vezetés agresszívan, hirdette, hogy a szocializmussal meghaladjuk a kapitalizmust, de gyakorlatban a társadalmat és a gazdaságot mélypontra juttatták. Az akkori pártpolitika mindenre rányomta a bélyegét. A szocializmust erőltették az emberekre, mint jó célt, de a minden napok elnyomása és nyomora érvényesült. A szerző is a Ratkó korszakban született, így gyermekként átélte az agresszív koordináció káros hatásait. Nehéz volt élni, mert hiányzott az emberek szabadsága. A vezetés tévedhetetlennek tartotta magát, mindent fentről irányított, gúzsba kötötte az alkotó elmét. Az idősebbekkel és a boomer korban születettekkel beszélgetve azt tapasztalom, hogy a fiatalkori élmények maradandóak. Ilyenek a szokások, a hagyományok, a társadalmi alkalmazkodás, zenék, munkához, tanuláshoz való viszony stb. A boomerek fiatalkorát az 1956-os forradalom utáni helyzet határozta meg, hiszen az 1989-es rendszerváltásig abban kellett élni. Ennek az időszaknak az egyik jellemzője a hiánygazdaság volt. A szülők igen szűkös körülmények között éltek, nevelték a gyermekeiket. Az üzletekben nagy volt a hiány. A felnőttek viszonylag jól alkalmazkodtak, mert az alacsony fizetések saját munkával kellett ki egészíteni. A legtöbb boomer nő az otthoni munkákat ügyesen végezte, segített párjának és a férfiak pedig szereltek, barkácsoltak, építkeztek, festettek, mázóltak és kertészkedtek. Ez a nemzedék megszerette a munkát, közben a takarékosság lételemükké vált. A mai problémák okait elemezve azt tapasztaljuk, hogy a fiatalkori élmények máig hatnak. Az akkori központi irányítás megmondta, hogy mit kell, és hogyan kell csinálni. Az embereknek csak a központi akarat szerint lehetett gondolni.

A három T: Tilt, Tűr, Támogat meghatározta az egyének mozgásterét. Egy bank volt és néhány betéti konstrukció, amelyből választani lehetett. Ezért ez a generáció a mai napig hiszékeny, nincs ismerete, gyakorlata a piacról, az új kockázatokról. Azt gondolják, hogy az állam mindentől megvédi őket, megoldja problémáikat. A mostani helyzetben jól látható a generáció hozzáállása a Quaestor botrányval kapcsolatban. Ez a generáció azért választotta a Quaestort, mert magas kamatot ígértek. Az fel sem merült bennük, hogy a kockázatokkal is számolni kell. A banki ügyintéző a teljes biztonságról megnyugtatta őket. A több jobb, mint a kevesebb. Most pedig nagy a csalódás. Az emberek elmondják, hogy sokat dolgoznak, nem érnek rá pénzügyekkel foglalkozni. Pedig erre a brókerbotrányok után nagyobb gondot kell fordítani. Ennek a generációnak nagyon fontos, hogy biztonságos portfóliójuk legyen. Az életkoruk miatt nem lehet évtizedekre tervezni, mert bármikor szükség lehet a pénzre. Ezért kell a portfóliókat jól kialakítani, kis- és középtávra tervezni. A pénzügyi rendszernek stabil, biztonságos befektetési lehetőségeket kell biztosítani min-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2015. VIII. évfolyam 2. szám

den generáció számára. Az ország számára igen fontos, hogy megtakarításainkat itthon helyezzük el.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az emberek arra törekednek, hogy egyre jobb életkörülmények között éljenek. Tanulnak, dolgoznak, majd nyugdíjba mennek. Az élet folyamatos küzdelem elé állítja az egyént. Állandó alkalmazkodási kényszerben vagyunk, közben egyéni elképzeléseiket is igyekszünk megvalósítani. Jó tervezéssel a munkában, a családi életben is megtaláljuk helyünket. A jóllét elérése állandó odafigyelést igényel. A problémás helyzetekben nem kell megvárni a legrosszabb bekövetkezését, előre kell menekülni. A napi élet mellett a megtakarításokra is gondolni kell, melyeket biztonságosan kell elhelyezni.

Kulcsszavak: pénz, jövedelem, jólét, jóllét, érték, norma, boldogság, portfólió, hitel.

Keywords: money, income, well-being, values, norms, happiness, portfolio, credit

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Dobák, M. – Antal, Zs.: Vezetés és szervezés - Szervezetek kialakítása és működtetése. Aula Kiadó, Budapest. (2010)
2. Dr. Hofmeister-Tóth, Á.: A fogyasztói magatartás alapjai. Aula Kiadó, Budapest. (2008)
3. Bohnné Keleti Katalin: Elégedett az ügyfél? Public Press Kft., Budapest (2005)
4. László, J. (2010): A közösségiség és az átmenet generációja – Hogyan változott meg a közösségiség fogalma a szocializmus felbomlását követően? In: Tarr Ferenc (eds., 2010): A '80-as generáció – pályakezdő társadalomtudósok esszékötetete, Kontra Műhely, Budapest.